

Ivan
Turgenev

Otalar va bolalar

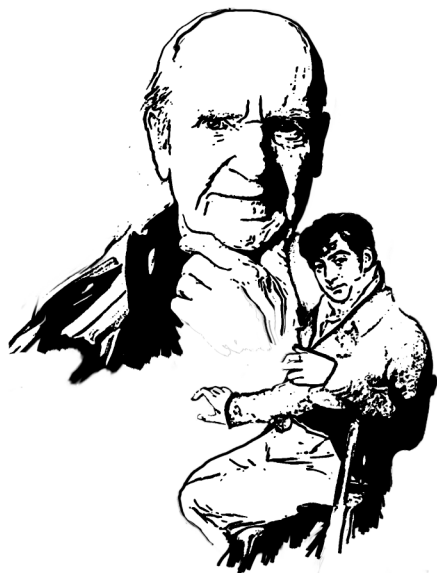

Ivan
Turgenev

Otalar va bolalar

YANGI ASR AVLODI
TOSHKENT
2015

UO‘K: 821.161.1-1
KBK: 84(2 Ros = Rus)1
T - 88

Turgenev, Ivan

Otalar va bolalar / Ivan Turgenev. – Toshkent: Yangi asr avlodi, 2015. – 292 b.

ISBN 978-9943-27-414-3

Mashhur rus yozuvchisi I.S.Turgenevning o‘z davrida katta shuhrat qozongan ushbu “Otalar va bolalar” romani rus adabiyotshunosligida yozuvchi ijodining cho‘qqisi sifatida talqin etiladi. Adib bosh qahramon Bazarov obrazida hurfikrlilik va yangilik sari intilish kabi fazilatlarini asarning asosiy g‘oyasi sifatida talqin etadi. Kitobdagi voqealar o‘sha davrda chiriy boshlagan jamiyatni shunchaki isloh etish emas, balki poydevorini tagtugi bilan yo‘q qilib, yangisini barpo etish kerakligini ko‘rsatib beradi. Turgenev Bazarovdagi nigilizmni (barcha narsalarni inkor qilish) tasvirlash orqali rus yoshlariga xos xarakterni ham namoyon etgan. Kattalarni hurmat, kichiklarni izzat qilishga o‘rgatuvchi ushbu asar mutolaasi kitobxonga zavq bag‘ishlaydi, degan umiddamiz.

UO‘K: 821.161.1-1
KBK: 84(2 Ros = Rus)1

Malik RAHMON tarjimasi

ISBN 978-9943-27-414-3

© Ivan Turgenev, «Otalar va bolalar». «Yangi asr avlodi», 2015-yil.

Yoshi qirqlardan sal oshgan, chang bosgan palto va katak cholvor kiygan badavlat odam, 1859-yilning 20-mayida *** degan tosh yoʻl boʻyidagi saro-yining zinapoyasiga boshyalang chiqib, oʻzining yosh, beti choʻzinchoq, iyagiga oqish tuklar sabza urgan, koʻzlari kichik va xira xizmatkoridan:

– Xoʻsh, Pyotr? Hali koʻrinmayaptimi? – deb soʻradi.

Har jihati: qulogʻidagi feruza isirgʻasi, boʻyalgan sochi, sertavoze harakatlari, xullas, butun qiyofasi eng soʻnggi barkamol boʻgʻinga mansubligini namoyon etib turgan bu xizmatkor muruvvat bilan yoʻlga qarab:

– Taqsir, koʻrinmayapti, – dedi.

– Koʻrinmayapti degin-a? – takror soʻradi xoʻjayin.

– Ha, koʻrinmayapti, – deb yana javob qildi xizmatkor.

Xoʻjayin «uh» tortdi-da, oʻrindiqqa choʻkdi. U oyoqlarini bukkan holda oʻrindiq tagiga tiqib, oʻyga tol-gancha, tevarak-atrofga nazar tashlab oʻtirarkan, biz kitobxonlarni qahramonimiz bilan tanishtiramiz.

Uning nomi Nikolay Petrovich Kirsanov. U saroydan oʻn besh chaqirim narida yaxshigina yer-mulkka va ikki yuz nafar dehqonga egalik qilardi yoki oʻzining

aytishiga ko'ra, o'sha vaqtlarda, ya'ni dehqonlar bilan mulkining chegarasini aniqlab, «ferma»¹ qurgan kundan boshlab, ikki ming botmon yeri bor edi. Uning otasi umr bo'yi shahardan chekkaroqda yashab, o'z martaba-yu darajasi soyasida ancha obro' qozongan, avval brigada², so'ng diviziya³ qo'mondonligiga erishgan, hayoti mehnatga baxshida, omi, qo'rs, biroq xushfe'l odam bo'lib, 1812-yilning shijoatli rus generallaridan edi. Nikolay Petrovich akasi Pavel singari (akasi to'g'risida keyinroq hikoya qilinadi) Rossiya janubida tug'ilib, o'n to'rt yoshiga qadar uyda, arzon-garovga ishlaydigan murabbiylar, betakalluf, lekin xushomadgo'y ad'yutantlar, polk va shtab ahllari muhitida tarbiyalangandi. Uning validasi Kolyazinlar naslidan bo'lib, qizlik vaqtida Agathe (Agafya), generalga tekkanidan keyin esa Agafokleya Kuzminishna Kirsanova deb yuritilgan «qo'mondon oyim»lardan bo'lib, hashamdor chepchik⁴ bilan g'alati shoyi ko'ylak kiyar, butxonaga borganida, sanam oldiga hammadan avval o'tar, shang'illab gapirar, bolalariga har kuni ertalab qo'lini o'pgani ijozat berar, kechalari esa yotar oldidan ularni duo qilar, xullas, o'z gashtini surib, rohatda yashar edi. Generalning o'g'li bo'lgan Nikolay Petrovich dovyuraklik narida tursin, hatto «qo'rqq» degan laqab orttirgandi. U akasi Pavel kabi harbiy xizmatga kirishi lozim edi-yu, lekin o'zining harbiy maktabga olingani haqidagi xabar kelgan kuni oyog'ini mayib qilib qo'yib, ikki

---

¹ Ferma – yer-mulkning ayrim xo'jalik shaklida ajratilgan bir qismi.

² Brigada – qo'shilma.

³ Diviziya – bir necha polkdan iborat harbiy qism.

⁴ Chepchik – kekxa ayollarning bosh kiyimi.

oy to'shakda yotganidan keyin umrbod «cho'loq» bo'lib qolgan. Otasi undan qo'l siltab, uni xizmatga qo'ygan edi. O'g'li o'n sakkiz yoshga to'lishi bilan otasi uni Peterburgga olib borib, universitetga joylashtirib qo'ydi.

Xuddi o'sha kezda uning akasi harbiy maktabni bitirib, gvardiyachi polk zobiti bo'ldi. Aka-uka tog'alari, katta amaldor Ilya Kolyazinning nazorati ostida bir xonada turardilar. Ularning otasi o'z diviziyasiga va rafiqasi yoniga qaytib, o'g'illariga har zamon-har zamonda katta kulrang qog'ozga mirzasi tomonidan xunuk yozuvda yozilgan noma yo'llab turardi. Nomalarning oxiriga o'z qo'li bilan aji-buji qilib, «General-mayor Piotr Kirsanof» deb imzo qo'yardi. 1835-yilda Nikolay Petrovich universitetni bitirib, nomzodlik unvonini oldi va xuddi o'sha yili, askarlari ko'rikdan ko'ngilsiz o'tgani uchun xizmatdan bo'shatilgan general Kirsanov turmushini o'tkazish niyatida xotini bilan Peterburgga ko'chib keldi. U Tavricheskiy bog'i yonidagi bir uyni ijaraga olib, ingliz klubiga¹ yozilishni ko'zlagan edi, ammo nogahon o'lib qoldi. Agafokleya Kuzminishna ham undan keyin uzoq yashamadi. U poytaxtning qarquloq hayotiga ko'nika olmadi, iste'fodan so'nggi hayot g'ussasi uni go'rga tiqdi. Nikolay Petrovich esa ota-onasi tiriklik chog'idayoq, ularning qattiq ranjishlariga qaramay, o'zining sobiq uy xo'jayini bo'lmish amaldor Prepolovenskiyning ko'hlikkina va aytishlaricha, o'qimishli, ya'ni jurnallarning «fan» bo'limidagi jiddiy maqolalarni mutolaa qilib turadigan qiziga ko'ngil qo'ygan edi. Nikolay Petrovich ota-onasiga tutgan aza kun-

---

¹ Peterburgda faqat zamindor va badavlat boylarni a'zolikka qabul qiluvchi klub.

lari o'tishi bilan shu qizga uylandi va otasi oshna-og'aynigarchilik bilan joylashtirib qo'yan yer ishlari vazirligidagi xizmatini tashlab, o'zining Mashasi bilan boshqa o'rmon institutiga yaqin bir bog'da, keyin shaharda mehmonxonasi sovuqroq, zinapoyali yaxshigina bir uyda, nihoyat, qishloqda, butkul ko'chib kelgan joyida – kayf-safo bilan umr kechirdi va tez orada farzand ko'rib, otini Arkadiy qo'yishdi. Er-u xotin tinch-totuv umr kechirar edi. Ular hech qachon deyarli bir-biridan ajralmay, birga kitob o'qishar, birgalashib pianino chalishar, lapar aytishardi. Xotini gul o'stirish-u parranda boqish bilan mashg'ul bo'lar, eri esa ba'zan ovga chiqar va xo'jalik ishlariga andarmon edi. Arkadiy ham bu tinch-osuda hayotda kundan-kunga o'saverdi. O'n yil xuddi tushdek o'tib ketdi. 1847-yilda Kirsanovning xotini vafot qildi. Nikolay Petrovichga bu judolik qattiq ta'sir qilib, bir necha hafta ichida sochlari oqarib ketdi, biroz bo'lsa-da ovunib kelmoq uchun chet elga borishga hozirlangan edi... Ammo 1848-yil¹ boshlanib qoldi. U istar-istamas qishlog'iga qaytdi va uzoq vaqt bekor yotganidan keyin xo'jalikni tuzatish ishlariga kirishdi. 1855-yilda o'g'lini universitetga oborib, Peterburgda uch qishni jigarbandi bilan birga o'tkazdi. U Arkadiyning o'rtoqlari bilan do'stlashishni istab, hech qayerga chiqmas edi. Keyingi qishda u Peterburgga borolmadi, ana endi biz uni 1859-yilning may oyida soch-soqollari oqargan, biroz bukchaygan va shishinqiragan holda ko'rib turibmiz: u bir zamonlar o'zi ham nomzodlik unvonini olganidek, nomzod bo'lib qaytayotgan o'g'lini kutib turmoqda edi.

Xizmatkor odob yuzasidanmi yoki xo'jayinning ko'z o'ngida turishni o'ng'aysiz deb bilganidanmi,

---

¹ G'arbiy Yevropada inqilob harakatlari boshlangan yil.

darvozadan ichkariga kirib, tamaki cheka boshladi. Nikolay Petrovich esa boshini quyi solib, chirik zinapoyaga ko'z tashladi. Kattakon chipor jo'ja zinlarda qo'pol sariq oyoqlari bilan tap-tap etib, chiqib-tushib yuribdi. Zinapoyaning panjarasi ustida shumshayib o'tirgan iflos mushuk unga xo'mrayib qarab turibdi. Oftob qizdirar, saroyning yarim qorong'i dahlizidan issiq qora non hidi kelib turardi. Bizning Nikolay Petrovichimiz xayol daryosiga cho'mgan. Uning boshiga hadeb: «O'g'lim... Arkasha... nomzod bo'libdi-da...», degan o'y kelgani-kelgan edi. U boshqa xayollarga berilishni istardi-yu, biroq miyasida nuqul shu o'y charx uraverardi. Marhuma xotini esiga tushdi: «Shu kunlarga yeta olmadi» deb shivirladi u qayg'urib. Nogahon yo'lga katta bir ko'k kaptar uchib tushdi va quduq yonidagi ko'lmakdan suv ichgani o'sha tomonga yo'rg'alab ketdi. Nikolay Petrovich kaptardan ko'z uzmay turar ekan, qulog'iga yaqinlashib kelayotgan g'ildirak tovushlari eshitildi...

Xizmatkori darvozadan chiqib:

– Kelishayotganga o'xshaydi, – dedi.

Nikolay Petrovich irg'ib o'rnidan turdi-da, yo'lga ko'z tikdi. Uchta bekat otlari qo'shilgan tarantas¹ kelayotgani ko'rindi. Unda talaba bosh kiyimining hoshiyasi va qarddon kishining tanish chehrasi ko'zga tashlandi.

– Arkasham! Arkasham! – deb qichqirib yubordi Kirsanov va quchoq ochib yugurdi... Birozdan keyin uning lablari yosh nomzodning soqolsiz, chang bosgan va oftobda qoraygan yuzlaridan o'pa boshladi.

---

¹ Tarantas – yomon yo'llardan yurishga moslangan arava.

Dadasining erkalatishidan boshi osmonga yetgan Arkadiy uzoq yo'l bosib kelgani sababli xirillab qolgan, lekin yoshlarga xos jaranglagan ovoz bilan:

– Ust-boshimni qoqib olay, dada, bo'lmasa hamma yog'ingizni iflos qilib qo'yaman, – derdi.

Nikolay Petrovich iljayib:

– Hechqisi yo'q, hechqisi yo'q, o'g'lim, – dedi va o'g'lining shinelli yoqasi-yu o'zining paltosini birikki marta qoqdi. – Qani, menga qara, durustroq ko'ray-chi, – deb orqaga tisarildi va, – mana bu yoqqa, bu yoqqa, otlarni ham tezroq olib kelinglar, – deb, jadallaganicha saroyga qarab yurdi.

Nikolay Petrovich o'g'lidan ko'ra ko'proq hayajondan o'zini yo'qotib qo'ygan va bundan biroz uyalganday ko'rinar edi. Arkadiy uni to'xtatib:

– Dada, jonajon o'rtog'im Bazarov bilan tanishtirib qo'yishga ijozat bering. Men u haqda sizga ko'p xat yozgan edim. O'rtog'im shunday iltifotli odamki, biznikida mehmon bo'lib qolishga ko'ndi, – dedi.

Nikolay Petrovich darrov orqasiga qayrilib, endigina tarantadan tushgan, popukli uzun chopon kiygan novcha yigit oldiga keldi-da, uning uzatgan qo'lini qattiq qisib:

– Xursandman, biznikiga tashrif buyurganinigizdan minnatdorman, umid qilamanki... Ismingiz va otangiz nomini bilsak bo'ladimi? – deb gap boshladi.

Bazarov asta, lekin dadillik bilan:

– Yevgeniy Vasilyev, – dedi-da, choponining yomasini qaytardi, uning yuzini Nikolay Petrovich ko'rди. Keng peshana, osilgan yaltiroq chakka soqol, qirra burun, ko'kka moyil katta ko'zlar, muloyim tabassum bilan jonlangan yuz – ozg'in-u novcha

bu yigitning o'ziga ishonchi zo'r, g'oyatda aqlliligini ko'rsatib turardi. Nikolay Petrovich so'zida davom etib:

– Muhtaram Yevgeniy Vasilich, biznikida zerikib qolmassiz, deb o'ylayman, – dedi.

Bazarovning nozik lablari sal-pal qimirladi-yu, lekin hech qanday javob qaytarmadi, faqat bosh kiyimini sal ko'tarib qo'ydi. U uzun-u quyuq qoramtir-sariq sochli yigitning kattakon boshini butunlay berkitib turmas edi.

Nikolay Petrovich yana o'g'li tomon burilib:

– Xo'sh, Arkadiy, otlarni hozir qo'shaversinmi yoki picha dam olasizlarmi? – deb so'radi.

– Uyda dam olarmiz, dada, otlarni qo'shishga buyuravering, – dedi Arkadiy.

Nikolay Petrovich darrov:

– Hozir, hozir. Hoy, Pyotr, eshityapsanmi? Buyur, uka, chaqqon bo'l, – dedi.

Barkamol xizmatkor sifatidagi Pyotr Arkadiyning oldiga yaqin kelmay, uzoqdan ta'zim qildi-da, yana darvozadan ichkariga kirib ketdi. Nikolay Petrovich o'g'liga:

– Men o'zim ham bu yerga izvoshda kelgan edim, ammo sening tarantasing uchun ham uchta ot tayyor, – dedi shoshib-pishib Arkadiy, o'sha paytda u saroy bekasi olib kelgan mis cho'michdan suv ichib turardi. Bazarov esa mushtugiga tamaki solib chekdi-da, otlarni chiqarayotgan aravakash yoniga keldi:

– Mening izvoshim ikki kishilik, xolos. Ammo o'rtog'ingni... – deb gap boshlagan edi Nikolay Petrovich, Arkadiy uning gapini bo'lib shivirladi:

– U biz kelgan tarantasda borar, unga oshiqcha takalluf qilib o'tirishning hojati yo'q. U juda ajoyib va sodda yigit, keyin yaxshiroq bilib olasiz.

Bu tanishuv parchasidir. Asarning to'liq versiyasi
<https://kitobxon.com/oz/asar/1590> saytida.

Бу танишув парчасидир. Асарнинг тўлиқ версияси
<https://kitobxon.com/uz/asar/1590> сайтида.

Это был ознакомительный отрывок. Полную версию
можно найти на сайте
<https://kitobxon.com/ru/asar/1590>